

Vilka natursyner färgar strategin för Sveriges nationella skogsprogram?

En analys av de underliggande antaganden som utgör grunden för Sveriges nationella skogsprogram

Moa Lindman

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Politics kandidat - hållbar utveckling
Uppsala 2024

Vilka natursyner färgar strategin för Sveriges nationella skogsprogram? En analys av de underliggande antaganden som utgör grunden för Sveriges nationella skogsprogram

*What conceptions of nature influence the Swedish National Forest program?
An analysis of the underlying assumptions laying the foundation for the Swedish National Forest program*

Moa Lindman

Handledare: Rikard Hedling, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator: Patrik Oskarsson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i Hållbar utveckling, G2E
Kurskod: EX1019
Program/utbildning: Politices kandidat - hållbar utveckling
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2024
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Skog, problemrepresentation, WPR, diskursanalys, natursyner, hållbar utveckling

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Denna studie syftar till att identifiera och undersöka de underliggande antaganden som lägger grund för problemrepresentationerna i strategin för Sveriges nationella skogsprogram (2018) samt undersöka oproblematiserade aspekter och tystnader utifrån dokumentet. Målet är att belysa perspektiv som lämnas oberörda såväl som att tolka de antaganden och problemrepresentationer som utläses. Frågeställningarna som styrts uppsatsen är inspirerade av Carol Bacchis (2009) ramverk "What's the problem represented to be?" och lyder; Vilka representationer av skogsbruket och skogen görs av regeringen i strategin för Sveriges nationella skogsprogram; Vad förblir oproblematiserat i strategin för Sveriges nationella skogsprogram och var är tystnaderna; Vilka antaganden ligger till grund för dessa problemrepresentationer? För att uppnå en djupare analys har WPR-analysen kompletterats med Helmfrids (2007) natursyner. Studien påvisar att Regeringens (2018) antaganden och problemrepresentationer färgas av olika natursyner, och i störst utsträckning den outsiderska källan (Helmfrid 2007). Slutsatsen, som möjliggörs av analysen, är att regeringen i strategin för Sveriges nationella skogsprogram (2018) framhäver den ekonomiska aspekten av hållbarhet i större utsträckning än den miljömässiga- och sociala aspekten. Detta ger således den ekonomiska delen mer makt vilket mynnar ut i en obalans mellan hållbarhetsdimensionerna.

Nyckelord: skog, problemrepresentation, WPR, diskursanalys, natursyner, hållbar utveckling

Abstract

The aim of this study is to identify and investigate the underlying assumptions laying the foundation of the problemrepresentations in the Swedish National Forest program (2018) and also to investigate the unproblematized aspects and silences from the document. The goal is to highlight the perspectives that are left untouched aswell as to interpret the found assumptions and problemrepresentations. The navigating questions of this study is inspired by Carol Bacchi's (2009) framework "What's the problem represented to be?" and they read as follows; What representations of the forestry and the forest is made by the government in the Swedish National Forest program; What is left unproblematized in the Swedish National Forest program and what is silenced; What assumptions are the problemrepresentations based on? The WPR-analysis is complemented with Helmfrids (2007) conceptions of nature in order to achieve a more profound analysis. The study demonstrates that the assumptions and problemrepresentations made by the government (2018) are stained by different conceptions of nature, where the infinite source (Helmfrid 2007) constitutes the most prominent one. The conclusion, which is enabled by the analysis, is that the government in the Swedish National Forest program (2018) emphasize the economic aspect to a higher extent in comparison to the environmental- and social aspect. Thus the economic part is given more power which results in an imbalance between the three dimensions of sustainability.

Keywords: forest, problemrepresentation, WPR, discourse analysis, conceptions of nature, sustainable development

1.	Inledning och forskningsintresse	6
1.1	Syfte.....	9
1.2	Frågeställningar.....	10
2.	Bakgrund	11
2.1	Vad är hållbar utveckling?	11
2.2	Vad är ett skogsprogram?	12
3.	Teoretiskt ramverk	14
3.1	Diskursanalys.....	14
3.2	What's the problem represented to be?	15
3.3	Teorin om natursyner	16
	3.3.1 <i>Den outsinliga källan</i>	16
	3.3.2 <i>Den sköra evighetsmaskinen</i>	17
	3.3.3 <i>Den gemensamma kroppen</i>	17
4.	Metod och tillvägagångsätt	19
4.1	Empiriskt material	19
4.2	Tillvägagångsätt.....	20
4.3	Diskursanalys som metod.....	20
4.4	WPR - frågor.....	21
4.5	Validitet och reliabilitet.....	21
5.	Resultat och analys	23
5.1	Regeringens problemrepresentationer av skogsbruket och skogen.....	24
5.2	Regeringens antaganden.....	27
5.3	Var finns tystnaderna och vad förblir oproblematiserat?.....	30
6.	Diskussion och slutsats	32
7.	Referenslista	34

1. Inledning och forskningsintresse

Närmare två tredjedelar av Sveriges yta består av skog (Naturvårdsverket 2023) och den kan sägas ha många olika funktionaliteter. Skogen fungerar exempelvis som en kolsänka och den genererar olika typer ekonomiska värden (Skogen u.å.). Här utgör virkesproduktionen och ekonomisk avkastning centrala skogspolitiska mål, som uppnås genom direkta ingripanden i de naturliga processerna som sker i skogens ekosystem. Detta menar Duncker et al. (2012) utgör en av de viktigaste utmaningarna för framtiden, alltså att möjliggöra för virkesproduktion samtidigt som ett bevarande av ekosystemtjänsterna och andra typer av värden som skogen ger, exempelvis biologisk mångfald, bördig mark, kolinlagring och kolbindning.

Skogssektorn är även till stor del exportinriktad (Lindahl et al. 2017) och Sverige utgör världens sjätte största producent av industriellt rundvirke och sätter i hög utsträckning sin tillit på en roterande jämnåldrad förvaltning av produktionsskogar, där cirka hälften av skogsinnehavet ägs av privata skogsägare (Felton et al. 2016). Trots att den ekonomiska tillväxten ofta resulterar i förlust av biologisk mångfald, och att för lite uppmärksamhet ägnats åt frågan huruvida ekonomisk tillväxt kan frikopplas från förlust av biologisk mångfald, visar en granskning av internationell hållbarhetspolitik att majoriteten talar för en ekonomisk tillväxt (Otero et al. 2020). Detta antagande grundar sig i tanken att tillväxt är essentiellt för att säkra människors välbefinnande, även fast bevis finns för att höga nivåer av socialt välbefinnande kan åstadkommas under vissa förhållanden utan den ekonomiska tillväxten (Ibid.).

Förutom ekonomiska och miljömässiga värden genererar skogen också sociala värden såsom friluftsliv, rekreation och naturturism. Samerna nyttjar även skogen för sin renskötsel, och rennäringen är beroende av stora betesarealer i och med att renarna rör sig fritt och utefter årstidsväxlingarna. När renarna rör sig mellan olika betesmarker använder de specifika vandringsleder, dessa vandringsleder är nästintill omöjliga att byta ut eftersom renarna är lättskrämde vanedjur. Men i vissa områden är dessa vandringsleder avspärrade av exempelvis järnvägar, bilvägar och industriaktiviteter, vilket resulterar i att renarna måste fraktas till nya betesområden med lastbil (Sametinget 2024). Med alla dessa uttalande, olika och ibland motsatta

intressen och värden som tillskrivs skogen, så förefaller det sig naturligt i följd av detta att anta att vad som anses vara hållbart i en skogskontext är omdebatterat.

Klimat - och miljöministern Romina Pourmokthari menar att det svenska skogsbruket är hållbart, till och med det mest hållbara i världen (Eggers et al. 2024). Detta är en åsikt som inte delas inom bland annat EU, där EU-kommissionen har gjort uttalandet att de svenska kalhyggena skadar unionens klimatarbete och den biologiska mångfalden (Björklund et al. 2021). Även vissa forskare förhåller sig kritiska till det rådande skogsbruket. Per Angelstam, professor i skogs- och naturresursförvaltning, anser att det sker en alltför stor avverkning och att det är ett alltför ensidigt fokus på skogsindustrin bland svenska politiker, och menar därav att det svenska skogsbruket inte är hållbart (Forssblad 2023).

Tillika visar Lindahl et al. (2017) att den nuvarande svenska skogsbruksmodellen främjar en väg till hållbarhet som kan beskrivas som *mer av allt*. Detta innebär att skogsbruksmodellen influeras av idéer som ekologisk modernisering och av tanken att befintliga resurser kan tänkas öka. Deras resultat tyder på att den svenska skogsbruksmodellen fäster större vikt vid den ekonomiska dimensionen av hållbarhet och virkesproduktion, kontra miljö och de sociala dimensionerna. Slutligen beskriver Lindahl et al. (Ibid.) hur det behövs en bred samhällsdebatt, inte enbart om skogarnas roll i framtidens samhälle utan även om förståelsen och operationaliseringen av hållbar utveckling.

Angelstam et al. (2018) beskriver i sin rapport hur en maximal bibehållen avkastning och effektivt bevarande av biologisk mångfald inte är förenliga, en intensifiering av virkesproduktionen hotar alltså den biologiska mångfalden. Detta belyser således en målkonflikt mellan den ekonomiska och ekologiska dimensionen av hållbarhet. Angelstam et al. (Ibid.) formulerar även hur det är av vikt att ha ett mångsidigt tillvägagångssätt för att utvärdera ekonomisk, ekologisk och sociokulturell hållbarhet istället för att enbart fokusera på den ekonomiska aspekten av hållbarhet.

Även Turnhout et al. (2012) redogör för hur den ekonomiska dimensionen generellt får ta mer plats. De beskriver hur termen ekosystemtjänster, sedan den myntades, allt mer har präglats av en ekonomisk logik, då det framställs som att det krävs prissättning av dess varor och tjänster för att ha möjlighet att rädda den. Turnhout et al. (Ibid.) menar vidare att detta sätt att se på biologisk mångfald är för snävt och även potentiellt skadligt. Detta för att den reducerar den biologiska mångfalden till en serie kvantifierbara fragmenterade delar, som blir benägna att räkna, kartlägga och användas till en utilitaristisk användning. Detta synsätt reducerar således sociala-naturliga relationer till marknadstransaktioner istället.

Det beskrivs dessutom hur det krävs att man erkänner en mångfald av värderingar, kunskaper och ramar för biologisk mångfald, och främjar en mångfald av sociala-naturliga relationer för att bevara mångfald i livet (Turnhout et al. 2012). De artikulerar vidare hur teknokratiska förhållningssätt till biologisk mångfald selektivt privilegierar vissa aspekter av vetenskaplig kunskap, samtidigt som vi ignorerar mångfalden och mångfalden av kunskapsskapande när det kommer till biologisk mångfald.

Turnhout et al. (Ibid.) utreder även hur den framväxande diskursen av ekosystemtjänster i den mellanstatliga vetenskaps politiska plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES), hittills har följt en riktning som utvidgar en teknokratisk strategi som präglas av ett ekonomiskt perspektiv. Turnhout et al. (Ibid.) betonar slutligen vikten av att mångfald av kunskaper, förståelser och värderingar kring biologisk mångfald behöver inkorporeras i institutioner för biologisk mångfald. Detta menar de skulle underlätta i och med att institutionerna då hade kunnat ledsaga lämpliga sätt att leva med biologisk mångfald, och inte enbart genom att inkorporera den biologiska mångfalden på marknaden.

Denna uppsats ämnar dock inte studera hur den svenska skogsbruksmodellen påverkar den biologiska mångfalden, eller hur virkesproduktionen influerar den biologiska mångfalden. Istället undersöker den regeringens problemrepresentationer av det svenska skogsbruket i strategin för Sveriges nationella skogsprogram (2018), samt ämnar den att därigenom kunna besvara vad som förblir oproblematiserat och nedtystat i dokumentet. Detta i syfte att belysa perspektiv som lämnas oberörda, men också för att undersöka huruvida hållbarhet är representerat i strategin. Råder det splittrade meningar om vad hållbarhet egentligen betyder eller ägnar sig regeringen snarare åt en sorts greenwashing?

1.1 Syfte

Syftet och målet med denna uppsats är att, med inspiration från Bacchis (2009) ”*What's the problem represented to be?*”, undersöka hur den svenska regeringen, i strategin för Sveriges nationella skogsprogram, framställer skogsbruket och skogen som en problemrepresentation. Detta görs för att kunna problematisera dessa representationer av den svenska skogen. Det är även av intresse att undersöka om det finns några tystnader, samt vilka antaganden som ligger till grund för denna problemrepresentation, och på så sätt kunna ifrågasätta det som anses vara givet. Detta kan i sin tur ge insikter om alternativa sätt att tänka kring problemet. Detta kommer sedan att kompletteras med Helmfrids (2007) natursyner som då utgör ett teoretiskt komplement, och slutligen även sättas i en hållbar utveckling kontext.

1.2 Frågeställningar

Frågeställningarnas funktion blir att ge upphov till en analys som i sin tur fullgör uppsatsens syfte, alltså att med hjälp av Bacchis (2009) ramverk ”*Whats the problem represented to be?*” undersöka problemrepresentationer av skogsbruket och skogen, samt belysa potentiella tystnader och oproblematiserade aspekter i strategin för Sveriges nationella skogsprogram. Dessa lyder enligt följande:

- Vilka representationer av skogen och skogsbruket görs i strategin för Sveriges nationella skogsprogram?
- Vad förblir oproblematiserat i regeringens strategi för Sveriges nationella skogsprogram och var är tystnaderna?
- Vilka antaganden ligger till grund för dessa problemrepresentationer?

2. Bakgrund

2.1 Vad är hållbar utveckling?

Begreppet ”hållbar utveckling” myntades först när Världskommissionen för miljö och utveckling (WCED) bildades år 1983 av Förenta nationerna. Uppdraget de gavs var att finna lösningar till de alltmer framträdande miljö- och utvecklingsproblemen i världen. Hållbar utveckling utgjorde lösningen på dessa problem, där både miljön och människors välfärd betonades vara av lika stor vikt (Ekocentrum 2022). I rapporten som skrevs: *Vår gemensamma framtid*, hittas den första definitionen av hållbar utveckling: *En hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov* (Brundtlandkommissionen 1987 se Ekocentrum 2022).

Hållbar utveckling är ett komplext begrepp, och det finns flertal föreslagna modeller i syfte att förenkla dess komplexitet. Generellt beskrivs hållbar utveckling som tre pelare: den ekologiska, den sociala och ekonomiska pelaren, vilket är den modell uppsatsen tar avstamp i. Samtliga pelare är jämställda och alla behöver tas hänsyn till, således finns en hållbar utveckling där alla pelarna sammanstrålar. (Elliott 2013)

Den ekologiska aspekten utgår från att värna om naturen, detta inkluderar exempelvis att bevara den biologiska mångfalden. Det är även denna dimension som utgör gränserna som människan behöver förhålla sig till för att inte skada naturen. Om människan skulle gå över denna gräns kan följderna bli att hon äventyrar dagens och även framtida generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. (Ekocentrum 2022)

Den ekonomiska dimensionen betonar begrepp som rättvisa och välfärd samt hur alla människor på jorden ska ha möjlighet att försörja sig utan att det negativt påverkar naturen. Ekonomi handlar i grunden om hushållning, och i detta fall behöver det hushållas om de ändliga naturresurserna eftersom mängden av dessa är begränsade. Ett sätt att spara på de ändliga resurserna är att substituera dessa

resurser mot förnybara resurser som solenergi. Skog utgör också en förnybar naturresurs, men även dessa måste hushållas med eftersom det tar tid för skogen att skapas på nytt (Ekocentrum 2022). Den sociala dimensionen berör människors behov att trivas och utvecklas, exempelvis utbildning och hälsa, och även vilka samhällsstrukturer som anses lämpliga för att människan ska leva ett rättvist och bra liv (Ibid.).

2.2 Vad är ett skogsprogram?

Processen för det svenska skogsprogrammet inleddes när den Allmänna Miljömålsberedningen föreslog fem nya etappmål vars syfte var att definiera steg mot ett miljö kvalitetsmål kallat "Sustainable forests". Dessa mål består av ett holistiskt synsätt på markanvändning, skydd av land, -sötvatten - och marina områden, förstärkning av miljöhänsyn inom skogsbruket, varierad skogsskötsel och en dialogprocess i det nationella skogsprogrammet. Rekommendationerna som gavs av Kommittén för ett nationellt skogsprogram, var att processen skulle präglas av en öppen dialog bestående av samtliga intressenter som är relevanta för skogen och dess värdekedjor. (Johansson 2016)

Det formella beslutet att inleda ett nationellt skogsprogram fattades år 2014, men dialogprocessen sköts upp på grund av resultatet i det svenska riksdagsvalet i september 2014 då det bildades en koalitionsregering av de socialdemokratiska och gröna partierna. Den första processen inom det svenska skogsprogrammet återupprättades sedan under våren och hösten år 2015. Frågan om vilka aktörer som skulle få möjlighet att delta beslutades av den nya regeringen i en initieringsprocess under 2014 och 2015. (Johansson 2016)

Efter beslutet angående inledningen av en dialogprocess togs av regeringen fick Skogsstyrelsen i uppdrag att lämna förslag gällande organisation, initiering och vidareutveckling av dialogprocessen. Detta mynnade ut i en offentlig utfrågning där cirka 70 representanter från 37 byråer, företag och organisationer deltog. Ett flertal av åsikterna som yttrades i utfrågningen var hur det svenska nationella skogsprogrammet helst skulle ha utgångspunkt i att skogen skulle fungera som en motor i en biobaserad ekonomi, en plattform för ekonomisk tillväxt som även samtidigt främjade de sociala och miljömässiga värdena. (Johansson 2016)

Johansson (2016) berättar vidare att det även uttrycktes oro angående den politiska processens legitimitet. Intressenterna lyfte fram hur det är av vikt att ha tydliga regler, oberoende moderatorer, brett deltagande, en känsla av verkligt inflytande bland de inblandade och en aktiv informationsspridning för att säkerställa ett

verkligt deltagande. Denna dialog skulle bestå av ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och leda utvecklingen mot ett hållbart samhälle. Kommittén räknade även med att det nationella skogsprogrammet skulle ha möjlighet att underlätta olika avvägningar mellan produktions-, miljö- och sociala mål relaterade till skogsförvaltning och det belystes även hur en ökad medvetenhet om värdet av ekosystemtjänster kan ge viktiga utgångspunkter. För att främja effektiviteten skulle målen i det nationella skogsprogrammet präglas av en tydlighet och även ett åtgärdsprogram för att underlätta genomförandeprocessen. (Johansson 2016)

Ett skogsprogram är ett styr- eller policydokument och anses enligt Regeringen (2018) vara ett grundläggande verktyg i arbetet mot ett hållbart brukande och bevarande av skogen och begreppet är även rotat internationellt. För att sätta det i kontext har idag över ett hundratal länder ett sådant program. Enligt Forest Europe ska ett nationellt skogsprogram präglas av en deltagande, holistisk, tvärssektoriell samt en interaktiv process för policy planering, implementering, övervakning och utvärdering på den nationella och / eller den regionala nivån. Det menas vidare att det nationella skogsprogrammet är ett angeläget instrument för att synliggöra skogssektorn och även för att utöka medvetandet och förståelsen hos allmänheten gällande samhällsnyttan skogen erbjuder. Det betonas också att programmet är en långsiktig process vars syfte är att hantera målkonflikter och syftar även till en fortsatt utveckling av ett hållbart skogsbruk samt hållbar samhällsutveckling (Regeringskansliet 2018).

3. Teoretiskt ramverk

3.1 Diskursanalys

Bergström och Boréus (2012) skriver om ”diskurs” som ett mångfacetterat begrepp både gällande tolkningarna av det, men även gällande de analytiska metoderna. Det finns således ett flertal olika inriktningar och varianter för hur en diskursanalys kan utföras. Enligt Bergström & Boréus (ibid.) suddar ett diskursivt perspektiv ut åtskillnaden mellan idé och verklighet, och de menar vidare att det således väver samman handling och språk. I och med att det språkliga mönstret sätter gränser för vårt sätt att handla och agera, kan en diskursanalys på så sätt relateras till makt och belysa maktordningar. Diskurser sätter således ramarna för vad som kan sägas, vem som får säga det, och varifrån det kan sägas (Ibid.).

Foucault är en av de personerna som starkast förknippas med diskursanalysen och han definierar begreppet som: ”*En regelstyrd framställning av utsagor, begrepp, teser och teorier som sammantagna utgör en serie artikulerade framställningar om något*” (Foucault 1972 se Bergström & Boréus 2012). Foucault menar att skapandet av dessa diskurser leder till hur människor blir kontrollerade, och detta sker genom ett antal processer kallade utestängningsmekanismer. Exempel på dessa mekanismer är när något blir förbjudet, definieras som sjukt eller inte sjukt, är tradition eller inte samt vad som anses vara rätt och fel. Mekanismerna speglar sedermera de inre relationerna inom en diskurs (Ibid.).

Drivmedlet i utestängningsmekanismerna är etablerad kunskap, och det är denna kunskap som i sig reglerar vad som är möjligt att uttala sig om och hur. Diskursanalysen lägger ofta i större utsträckning fokus på diskursiva relationer, vilket beskrivs som språkliga uttryck, snarare än relationerna grupper emellan. Diskursanalysen kan på så sätt skildras som ett studium av samhällsfenomen där språket anses vara det mest centrala. (Bergström & Boréus 2012)

Foucault (1972 se Bergström & Boréus 2012) menar att makt inte är något som utövas av ett subjekt eller mot ett specifikt subjekt, utan makten utvecklas snarare i relation människor emellan. Detta innebär begränsningar för vissa men också möjligheter för andra. Han menar vidare hur det finns negativa och positiva maktfunktioner. Den negativa maktfunktionen karaktäriseras av straff och restriktioner medan den positiva maktfunktionen utmärks av viljan att kontrollera, forma, övervaka samt normalisera. Diskursanalysen tenderar alltså ofta att vara inriktad på olika typer av makt, och detta är den generella gemensamma nämnaren oavsett vilken inriktning som utnyttjas (Ibid.).

Texter kan alltså beskrivas som konkreta manifestationer av diskurser (Bergström & Boréus 2012), varav skogsprogrammet är ett exempel på en sådan text som innehåller konkreta manifestationer av diskurser. Enligt Bacchi (2009) läggs inte så stort fokus på språket i sig i en WPR – analys. Det som är centralt är snarare att kunskap anses vara socialt producerad, och att det är det som i sig utgör diskurserna. Bacchi (Ibid.) beskriver vidare hur dessa konkreta manifestationer av diskurser sedermera sätter gränserna för vad som är möjligt att tänka, skriva eller tala om ‘ett givet socialt objekt eller praktik’. Det är alltså genom diskurserna som problemrepresentationerna utarbetas. Bacchi (Ibid.) betonar även vikten av att komma ihåg att dessa ‘kunskaper’ inte existerar utan de uttalanden som utgör dem.

3.2 What's the problem represented to be?

“What's the problem represented to be?” (WPR) är en modell och teori skapad av Carol Bacchi. Bacchi (2009) beskriver hur ett WPR - närmande till policys inte tar något för givet, och att själva bilden av ‘policy’ blir föremål för utredning. Begreppet ‘policy’ är generellt sett associerat med ett program, ett handlingsätt, samt att det finns ett underliggande antagande att policy är något positivt för att det åtgärdar problem. Denna föreställning av ‘åtgärdande’ följs av en uppfattning att något behöver åtgärdas, alltså att det finns ett problem. Lösningen som föreslås ger en indikation på vad exakt det är som behöver förändras. I detta fall kan skogsprogrammet ses som Regeringens (2018) lösning på de målkonflikter som präglar skogsdebatten.

Att det finns policys tyder alltså på att det är ett problem som behöver åtgärdas, och det resulterar i att det är av stor vikt hur problem problematiseras i styrningsprocesser. Bacchi (2009) menar att vi i själva verket styrs av själva problemrepresentationerna snarare än policys i sig. Modellen öppnar alltså upp för nya dimensioner av tänkande kring hur styrande faktiskt fungerar. Bacchi (Ibid.) formulerar vidare hur det är nödvändigt att skifta fokus från hur man löser själva

problemet till ett ifrågasättande av problemet, vilket medför ett utredande av hur förslag för förändring representerar 'problem'. I processen är det särskilt intressant att se på experters och yrkesmäns roller. För att få en förståelse för hur vi blir styrda behöver vi undersöka (problematisera) problemrepresentationerna som finns inom policys och policyförslag. Detta sker genom en granskning av premisserna och konsekvenserna dessa problemrepresentationer innehåller (Ibid.).

Bacchi (2009) menar även att i och med att policyförslag specificerar vad som behöver åtgärdas resulterar det i att de blir problematiseringar i sig, och innehåller därav implicita representationer av problemets karaktär och orsaker. Uppgiften i en WPR - analys är alltså att hitta problemrepresentationerna snarare än de riktiga problemen. Analysen här är inriktad på att distansera sig från auktoritetens problemrepresentationer, vilket öppnar upp för ett kritiskt ifrågasättande (Ibid.).

3.3 Teorin om natursyner

Helmfrid (2007) skildrar i sin rapport tre olika förhållningssätt (natursyner) som beskriver hur olika aktörer agerar, ser samt relaterar till naturen. Helmfrids (Ibid.) natursyner utgör här ett teoretiskt komplement till WPR - analysen. WPR - frågorna används för att lyfta fram problemrepresentationer, antaganden och belysa tystnader, och natursynerna blir ett sätt att förankra datan och resonemangen i ett teoretiskt ramverk. Detta hjälper till att beskriva och placera in de olika utvalda citaten från strategin i olika kategorier, och utgör på så sätt en slags djupare förklaringsmodell i den kommande analysen.

3.3.1 *Den outsinliga källan*

Den första natursynen benämner hon som *den outsinliga källan* där hon beskriver människan och naturen som väsensskilda, eftersom det enbart är människan som anses kunna göra moraliska ställningstaganden. Människans förnuft anses här alltså vara det högsta vi kan förlita oss till. Det anses självklart att det är människan som kan välja att värdesätta delar av naturen, exempelvis vissa arter eller vilka värden som premieras i skogen. Naturen anses här främst vara en källa för naturresurser, som först blir en resurs genom människans kunskap och nyttjande, vilket även kan inkludera att naturen anses vara viktig för exempelvis rekreation och forskning.

3.3.2 *Den sköra evighetsmaskinen*

Den andra natursynen kallar Helmfrid (2007) för *den sköra evighetsmaskinen* som till skillnad från den föregående betonar miljöns skörhet och hur den bör värnas om. Här riktas kritik gentemot dagens ekonomiska fokus då den inte tar miljön i beaktande, och detta anses alarmerande då naturen beskrivs som grunden för vår överlevnad. Att åter förhålla sig till naturens kretslopp anses emellertid vara en utmaning, men för att möjliggöra det betonas det hur människan måste förändra sin livsstil och teknologin såväl som att skifta det ekonomiska fokuset. Här anses dagens ekonomiska system subventioneras av naturen och av kommande generationer. Det beskrivs hur ekonomin inte längre kan lämna naturen utanför utan den måste inkorporeras i det ekonomiska systemet genom värdesättning av naturens arbete, och det måste ske ett tydliggörande av vad det skulle kosta på lång sikt att bryta kretsloppen för att det ska anses förnuftigt.

Det nämns även hur det blir mer kostsamt med en omställning desto längre vi skjuter upp det, och att det är just i människans händer som planetens framtid ligger i och med människans stora påverkan på ekosystemen. Helmfrid (2007) betonar hur mer fokus bör läggas på våra verkliga mänskliga behov och inte på de oändliga önskingarna skapade av reklam och media. Detta sägs vara av särskild betydelse utifrån ett globalt rättviseperspektiv, och även för att den globala befolkningen förväntas öka beskriver Helmfrid (Ibid.).

3.3.3 *Den gemensamma kroppen*

Den tredje och sista natursynen Helmfrid (2007) beskriver heter *den gemensamma kroppen*, och som namnet avslöjar anses människan och naturen inte vara åtskilda. Människan anses istället vara invävd i naturens väv, för att vi lever i en ständig relation med varandra. Detta grundar sig i att människor är beroende av ett ständigt utbyte av energi och materia med luft, vatten, jord, djur och växter samt hur människor även består av samma materia och är beroende av samma slags energi. Det vi gör påverkar andra varelser som sedermera påverkas oss tillbaka.

I denna väv är alla jämlikar och ger därför inte människan rätten att sätta sig över för att agera utifrån egenintressen. Förnekelsen av det uppenbara, alltså att vi är ett med naturen, beskrivs av Helmfrid (2007) grunda sig i det moderna intellektet som står i vägen för omedelbara upplevelser. Förutsättningen för att uppleva en förbundenhet med naturen är ett öppet sinne, vilket är mer vanligt förekommande hos naturnära kulturer än i vår kultur. Tanken att vi står utanför eller över naturen

täpper till våra sinnen, men det är något som går att öva upp och utgör därför en slumrande potential i oss alla.

Miljöproblemen som präglar samtiden signalerar att människan hamnat i en återvändsgränd, och den enda vägen ur detta anses vara en genomgripande förändring av förhållningssättet till oss själva och livet. Denna väg beskriver Helmfrid (2007) går via hjärtat och att med ödmjukhet öppna upp sig för det stora mysterium tillvaron är. Här läggs stor vikt på begrepp som kärlek, vördnad, respekt och helighet, samt hur dessa termer bör återges sin egentliga innebörd. Slutligen beskrivs det hur påståendet att alla varelser är jämlika, inte är att nedvärdera människor i förhållande till djur, växter, mark, vatten, luft och ekosystem utan det bör istället förstås som en utvidgning av humanismen.

4. Metod och tillvägagångsätt

Språket uttrycker tankar och idéer och vissa forskare menar att vi måste studera språket, för att i sin tur kunna säga något om våra handlingar och vårt sätt att tänka. Språket betraktas nämligen här som yttersta gränssättare för tanke och handling (Bergström & Boréus 2012). Det grundläggande antagandet detta arbete utgår ifrån är således att idéer och argument som kan utläsas ur en text har en performativ kraft, arbetet är alltså teoretiskt förankrat i en diskursteori. En författare till en text använder språket för att reflektera och för att uttrycka sin bild av den omgivande verkligheten eller av sina inre upplevelser, dessa föreställningar kommer sedan till uttryck i texten. Denna aspekt kallas innebördsaspekt (ibid.) och är centralt inom diskursanalysen, och den gör även metoden aktuell för uppsatsens syfte. Det vill säga, undersöka Regeringens (2018) problemrepresentationer av skogsbruket och skogen, de underliggande antagandena dessa grundar sig i samt vad som lämnas oproblematiserat och nedtystat.

4.1 Empiriskt material

Analysen har haft en utgångspunkt i regeringens strategi för Sveriges nationella skogsprogram (2018), vilket även är det som utgör det empiriska materialet i denna uppsats. Materialet har analyserats med hjälp av WPR-frågorna för att kunna få fram problemrepresentationerna, antagandena och tystnaderna i policyn, och det är dessa som i sin tur utgör själva datan i detta arbete. Helmfrids (2007) natursyner har använts som ett teoretiskt komplement till WPR-analysen, vars funktion har varit att förankra datan och resonemanget i ett teoretiskt ramverk. Den skrivna empirin kommer utgöra fundamentet för den kommande analysen, och bearbetningen av texten kommer även ske med hjälp av en tematisering utifrån natursynerna, och sedermera även placeras i hållbarhetskontext.

4.2 Tillvägagångssätt

För att få en helhetsbild och djupare förståelse för ämnet lästes inledningsvis Regeringens (2018) strategi för Sveriges nationella skogsprogram övergripande, såväl som tidigare forskning inom ämnet. Läsningen av Helmfrids (2007) natursyner präglades av samma strategi. Detta följdes sedermera av en grundligare läsning av allt. Då eftersöktes, i strategin för Sveriges nationella skogsprogram (2018), specifika citat som tydligt kunde associeras med Helmfrids (Ibid.) natursyner samt utifrån de övriga frågor som metoden förutsätter. Vid vissa tillfällen söktes det efter specifika begrepp i strategin som skulle tänkas kopplas ihop med Helmfrids (Ibid.) natursyner, exempel på sådana begrepp som brukades är: *kostnadseffektivt, ekosystemtjänster och värdefull*.

4.3 Diskursanalys som metod

Det finns ingen allomfattande metod för hur diskursanalyser ska genomföras utan själva metoden varierar beroende på vad exakt det är som ska undersökas (Bergström & Boréus 2012). Men det centrala är ofta hur språket fungerar som ett maktinstrument. I denna uppsats kommer metoden i högsta omfattning utgöras av det policy inriktade diskursramverket ”*What's the problem represented to be?*” (Bacchi 2009). Ramarna för analysen sätts utifrån sex frågor vars syfte är att ge en fördjupning inom skapandet av problemrepresentationer, och vilka effekter som sedan genereras till följd av detta:

- (Q1) What's the problem represented to be in a specific policy?
- (Q2) What presuppositions or assumptions underlie this representation of the ‘problem’?
- (Q3) How has this representation of the ‘problem’ come about?
- (Q4) What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the ‘problem’ be thought of differently?
- (Q5) What effects are produced by this representation of the ‘problem’?
- (Q6) How/where has this representation of the ‘problem’ been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?

4.4 WPR - frågor

Frågorna som tillämpats i uppsatsen för att utgöra den metodiska utgångspunkten för diskursanalysen, men även för att nå syftet med arbetet och kunna besvara frågeställningarna är följande:

- (Q1) Hur representeras problemet i en särskild policy?
- (Q2) Vilka antaganden ligger till grund för problemrepresentationerna?
- (Q4) Vad lämnas opproblematiserat? Var finns tystnaderna? Kan man tänka annorlunda kring problemet?

WPR - frågorna ovan hjälper till att öppna upp analysen för ett kritiskt ifrågasättande, och hjälper även till att belysa perspektiv som lämnas oberörda och opproblematiserade. Eftersom uppsatsens tidsram är av begränsad natur så kan inte samtliga WPR - frågor undersökas, och vissa kommer därför att lämnas ogjorda. Det är heller inte syftet med uppsatsen att besvara alla frågorna då arbetet varken ämnar undersöka den sociala eller historiska framväxten av problemrepresentationerna (Q3) eller problemrepresentationernas reproduktion (Q6). Även om det hade varit intressanta frågeställningar, så kommer frågan om konsekvenserna dessa representationer medför (Q5) inte undersökas vidare i denna uppsats. Den sista meningen i (Q4): ”Kan man tänka annorlunda kring problemet?”, kommer heller inte vara utgångspunkten för arbetet.

4.5 Validitet och reliabilitet

Ett ideal att eftersträva i en empirisk undersökning är objektivitet, alltså att ens egna åsikter inte ska färga resultaten, men samtidigt är det känt att detta inte helt går att undvika. Något som istället går att arbeta för är intersubjektivitet, det vill säga att det tydligt ska redovisas hur tillvägagångssättet gått till som leder fram till resultatet, så att någon annan sedan skulle kunna genomföra samma undersökning och komma fram till samma svar (Teorell & Svensson 2017). Intersubjektiviteten går hand i hand med reliabiliteten i och med att intersubjektiviteten utgör en dimension av reliabiliteten (Bergström & Boréus 2012). I denna uppsats går alltså objektivitet inte helt att undvika, men istället går det att uppnå intersubjektivitet genom att noggrant beskriva hur tillvägagångssättet för att besvara frågeställningarna gått till.

Inom samhällskunskapen anses definitionen av reliabilitet präglas av mångskiftande karaktär, men enligt Teorell & Svensson (2017) handlar reliabilitet om hur samma resultat skulle uppnås om tillämpningen av den valda metoden leder till samma resultat vid olika tillfällen. Kort sagt är det frånvaron av osystematiska mätfel. Validitet är även ett mångfacetterat begrepp men Teorell & Svensson (ibid.) belyser att det är en aspekt av relationen mellan mätindikatorer och begrepp, alltså frånvaron av systematiska mätfel.

I somliga varianter av en diskursanalys inom samhällsvetenskapen kan reliabiliteten präglas av en viss problematik (Bergström & Boréus 2012). Studier inom lingvistik har en bättre utgångspunkt för att uppnå god reliabilitet i jämförelse med de diskursanalyser som präglat samhällsvetenskapen (Ibid.). Vissa företrädare för det konstruktivistiska synsättet menar att det inom den inriktningen inte ställs samma krav på intersubjektivitet då de brukade begreppen vävs samman med problemet som forskaren ämnar undersöka. Bergström & Boréus (Ibid.) formulerar emellertid att det är av vikt att redovisa hur man kommit fram till ett visst resultat, oavsett vilken vetenskapsteoretisk inriktning man förhåller sig till eftersom detta ger bättre förutsättningar för en god intersubjektivitet

5. Resultat och analys

Det primära empiriska materialet som tillämpats i detta arbete är alltså regeringens strategi för Sveriges nationella skogsprogram (2018). I strategin beskriver regeringen hur programmets strategi utgår från skogens sociala, ekonomiska och miljömässiga värden. De nämner också hur det i sig bygger på en bred dialog, samverkan, engagemang och erfarenhetsutbyte mellan intressenter i skogens hela värdekedja. Skogsprogrammets kärna är den breda dialogen om skogens roll för ett hållbart samhälle och en växande bioekonomi. Vidare ska dialogen inkludera utblickar i tid och rum, leda till ökad förståelse mellan olika åsikter om brukande av skog, och främja metodutveckling för att hantera nuvarande och framtida skogspolitiska utmaningar. (Regeringskansliet 2018)

Grundvillkoren för detta arbete är att de två jämställda målen; produktions - och miljömålet, samt att de äganderättsliga principerna och principen om frihet under ansvar står fast. Skogspolitiken ska präglas av förutsägbarhet och bedrivs så att det lönar sig för den enskilde skogsägaren att sköta sin skog så att dess olika nyttor kan utvecklas och nyttjas på bästa möjliga sätt. Etableringen av skogsprogrammet möjliggör för Sverige att ha inflytande och delaktighet i den internationella policydialogen gällande hållbart skogsbruk, eftersom Sverige då förhåller sig till det internationella samfundets principer om nationella skogsprogram. (Regeringskansliet 2018)

Strategin utgörs av fem fokusområden som Regeringen (2018) anser vara av betydelse för att nå visionen, och skogspolitikens två jämställda mål:

- Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta.
- Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.
- Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass.
- Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete.
- Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen.

Arbetet inom det nationella skogsprogrammets strategi vägleds av en vision vars syfte är att vara ledstjärna i den fortsatta dialogen tillsammans med de fem

fokusområdena: ”Skogen, det gröna guldets, ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.” (Regeringskansliet 2018)

5.1 Regeringens problemrepresentationer av skogsbruket och skogen

I detta avsnitt kommer regeringens problemrepresentationer av skogsbruket och skogen som framkommit under bearbetningen av materialet, med hjälp av WPR-analysen, att presenteras. Identifieringen av dessa problemrepresentationer har skett genom att titta på explicit yttrade problem, och lösningar till dessa för att i sin tur upptäcka hur regeringen i denna strategi har formulerat problemen (Bacchi 2009). Sökandet efter problemrepresentationerna har utförts genom att leta efter formuleringar som tyder på tankar om hur skogen finns till för människan att bruka samt yttringar som kan peka på det motsatta. Detta menar Bacchi (Ibid.) är centralt att undersöka då det faktiskt är genom problemrepresentationerna vi blir styrda snarare än genom policyerna i sig. Analysen handlar om att distansera sig från auktoritetens problemrepresentationer vilket mynnar ut till ett kritiskt ifrågasättande (Ibid.). Dessa representationer av problemen kommer sedermera tematiseras utifrån Helmfrids (2007) natursyner. Den vägledande frågan i analysen har varit: *Vilka problemrepresentationer av skogsbruket och skogen identifieras?*

Den största och mest centrala problemrepresentationen är strategin i sig, dess existens tyder på att det finns ett problem kring det svenska skogsbruket som behöver åtgärdas, och strategins syfte är att mildra detta problem. Den första rubriken lyder: ”Skogsnationen Sverige - arbetet för ett hållbart skogsbruk”, detta pekar på hur viktig skogen är för Sverige men också på hur skogsbruket i nuläget inte är hållbart, eftersom detta är ett arbete för ett hållbart skogsbruk.

”Skogen ger oss hållbara lösningar på viktiga samhällsfrågor. Den står för avgörande klimatsmarta alternativ för att minska användningen av fossila råvaror och skapar fler jobb i hela landet. Den utgör en värdefull naturresurs med både bidrag till det svenska välfärdsbygget och svenskars välmående och naturupplevelser.” (Regeringskansliet 2018) Här går regeringens uttalande i enlighet med Helmfrids (2007) natursyn, *den ousinliga källan* då de explicit uttrycker hur skogen är en värdefull naturresurs för oss människor, samt hur skogen ger människan jobb och lösningar på samhällsfrågor.

”Stabila och långsiktiga ägande- och brukanderätter skapar förutsättningar för ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk och är grundläggande för att ge trygghet i att investera i såväl skogsproduktion som naturturism, jakt och andra ekosystemtjänster.” (Regeringskansliet 2018) I citatet ovan skriver Regeringen (2018) hur ägande- och brukanderätter skapar förutsättningar för ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk. Detta tankemönster förde direkt tankarna till natursynen *den ousinliga källan* (Helmfrid 2007), då det här hävdas att människans ägande och brukande av skogen är det som skapar förutsättningar för ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk. Denna idé genomsyras av tanken att det endast är människan som kan göra moraliska ställningstaganden samt hur människans ägande av skogen ger människan rätten att exempelvis använda den som en naturresurs, vilket är hur Helmfrid (Ibid.) beskriver *den ousinliga källan*.

De beskriver även i citatet hur det är av vikt att investera i bland annat ekosystemtjänster, och detta kan tyda på hur naturens ekosystemtjänster inkorporeras som en vara/tjänst på marknaden eftersom det går att investera i. Även denna tanke kan argumenteras för att ha utgångspunkt i *den ousinliga källan* (Helmfrid 2007) då människan här gör det ”moraliska ställningstagandet” att inkludera ekosystemtjänsterna i det ekonomiska systemet. Samtidigt kan det sägas färgas av *den sköra evighetsmaskinen* (Ibid.), då inkluderingen av ekosystemtjänsterna i det ekonomiska systemet kan ses som ett sätt för människan att värna om miljön, genom ekonomiska incitament.

”Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras, antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka.” (Regeringskansliet 2018) En annan problemrepresentation som kan utläsas ovan är behovet av skyddet av skogen i sig. Eftersom de här betonar hur skogen är i behov av skydd kan då utrymme för tolkning göras att den implicit anses vara hotad.

Regeringen (2018) beskriver hur stora satsningar har gjorts under mandatperioden 2014 – 2018 på att formellt skydda värdefulla skogar. Satsningen i fråga har då inneburit att takten i arbetet med att skydda de värdefulla skogarna har ökat, att fler naturreservat har bildats samt hur arealen formellt skyddad skogsmark har ökat i jämförelse med tidigare år. Tolkningen kan göras här är att det enbart är den ”värdefulla” skogen som är värdig skydd, och att resten av skogen som inte anses värdefull kan brukas. Skogen beskrivs i strategin som *värdefull* på så sätt att den utgör en naturresurs som bidrar till svenskars välmående och naturupplevelser såväl som till det svenska välfärdsbygget. Utifrån detta uttalande förefaller det sig naturligt att argumentera för att de delar av skogen som inte bidrar till svenskars

välstående, naturupplevelser och till det svenska välfärdsbygget, inte anses vara värdefulla.

”Skogen det gröna guldets, ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.” (Regeringskansliet 2018) är regeringens vision och de fastslår att denna ska vara ledstjärna i den fortsatta dialogen. Denna vision nämns ett flertal gånger i texten och strategin genomsyras alltså tydligt av denna vision. Citatet här domineras främst av den ekonomiska pelaren av hållbar utveckling, då de tar upp jobb, bioekonomi och hållbar tillväxt samt definierar skogen som det gröna guldets. Att sätta likhetstecken mellan skogen och guld speglar tydligt hur skogen ses som en resurs till för människan, i och med att guldets utgör en viktig resurs som man bryter i gruvor för den ekonomiska vinningen.

Regeringen (2018) skriver hur *”ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart skogsbruk är av stor betydelse för ett hållbart samhälle”* men utifrån visionen ter det sig att den ekonomiska aspekten verkar vara av högre prioritet. Det som även kan utläsas från visionen är att regeringen inte anser att skogen i nuläget bidrar till tillräckligt många jobb och hållbar tillväxt samt att dagens utbredning av bioekonomin inte är tillfredsställande nog. Detta argument kan styrkas med hjälp av Lindahl et al. (2017) text som beskriver att den svenska skogsbruksmodellen verkar prioritera den ekonomiska dimensionen av hållbarhet i högre utsträckning än de resterande dimensionerna.

Ännu en problemrepresentation som upptäckts i strategin för Sveriges nationella skogsprogram är hur de beskriver hur en minskning av klövviltstammar skulle öka kostnadseffektiviteten i samhället och hur trovärdigheten gentemot älgförvaltningen skulle öka: *”Samtidigt står det klart att det krävs en minskning av klövviltstammarna för att älgförvaltningen ska behålla sin trovärdighet och vara kostnadseffektiv ur ett samhällsperspektiv.”* (Regeringskansliet 2018)

Här kan utrymme för tolkning göras att minskningen i fråga innebär att en del av klövviltstammarna behöver avlivas. Problemrepresentationen utgörs här av att det är klövviltstammarna som utgör ett slags hinder för människan att nå kostnadseffektivitet i samhället, samt för älgförvaltningen att nå trovärdighet. Citatet ovan kan utifrån Helmfrids (2007) natursyner sägas färgas tydligt av natursynen *den ousinliga källan*, eftersom människan i detta fall anser sig ha rätten att minska (avliva) klövvilt för att det anses vara till gagn för människan.

”Den svenska skogen är en viktig resurs för utvecklingen av en svensk biobaserad samhällsekonomi och tillkomsten av nya arbetstillfällen.” (Regeringskansliet 2018)

Här uttrycks hur skogen är viktig för människan för att den ger fler arbetstillfällen och bidrar till utvecklingen av den svenska biobaserade samhällsekonomin, skogen beskrivs även som en resurs. Citatet färgas av Helmfrids (2007) natursyn, *den ousinliga källan*, i och med att den uttrycker hur skogen är en viktig resurs till för människan och präglas därmed av en tanke av skog (natur) och människan som åtskilda.

5.2 Regeringens antaganden

I det föregående avsnittet bestämdes regeringens problemrepresentationer av skogsbruket och skogen. Fortsättningen av analysen är bestående av de antaganden som utgör fundamentet för de problematiseringar som regeringen artikulerar. Detta ger en fördjupning i analysen genom att identifiera de premisser som problemrepresentationerna grundar sig i (Bacchi 2009). För att kunna identifiera dessa premisser menar Bacchi (ibid.) att särskiljningen av dikotomier, nyckelkoncept och kategorier i texten är betydande. I detta arbete kommer särskiljningen av kategorier utelämnas. Analysen består i att hitta djupt rotade kulturella värden som stödjer en viss problemrepresentation. Målet med denna fråga är alltså att hitta de antaganden som ligger bakom specifika problemrepresentationer (Ibid.) och frågan som använts i analysen är: *Vilka antaganden grundar sig regeringens problemrepresentationer på?*

Problemrepresentationen som tidigare identifierades att: *”skyddsvärda skogar ska bevaras och inte avverkas för att på så sätt få ett mer variationsrikt skogslandskap för skogens ekosystemtjänster”* (Regeringskansliet 2018) är ett antagande som regeringen gör. Detta är ett antagande som bygger på att skydd är just det verktyg som leder till ett mer variationsrikt skogslandskap och att brukandet på så vis inte karaktäriseras av ett utarmande. Detta leder tankarna till Helmfrids (2007) natursyn, *den sköra evighetsmaskinen* som betonar vikten av vördnad av miljön och hur vi måste förhålla sig till naturens kretslopp genom förändring i livsstil, ekonomi och teknologi. Eftersom regeringen beskriver hur skogar, emellertid enbart skyddsvärda skogar, ska bevaras och inte avverkas tyder det på en tanke om att miljön (det som anses skyddsvärt) bör värnas om.

Tanken att det enbart är ”skyddsvärda” skogar som bör värnas om kan också tyda på att en viss miljö inte är värdig av skydd, och därför anses vara naturresurser för människan att bruka. Denna tanke kan utifrån Helmfrids (2007) natursyner också färgas av *den ousinliga källan* eftersom de ”icke-skyddsvärda” skogarna fortfarande anses vara brukbara resurser för människan. Detta antagande skapar en

dikotomi mellan brukande och skydd, alltså utesluter brukande av skog skydd, och vice versa (Bacchi 2009).

Gällande den hierarkiska ordningen av dikotomin kan det, utifrån regeringens explicita uttalanden, sägas vara jämställt mellan parterna då Regeringen (2018) uttalat hur produktions- och miljömålet är jämställda, och bevarande av skog är en förutsättning för att miljömålet ska uppnås. Skyddsparten kan sägas på senare år börjat karaktäriseras av jämställdhet i förhållande till bruksparten då regeringen under mandatperioden 2014 - 2018 har gjort satsningar i denna fråga och de skyddade skogsmarken har ökat till följd av detta (Ibid.).

Emellertid betonar Angelstam et al. (2018) hur en ökad virkesproduktion skadar den biologiska mångfalden, produktionsmålet kan alltså skada miljömålet och kan därav argumenteras för att tala mot produktions- och miljömålets jämställdhet. Utifrån analysen som utförts i 5.1 verkar den ekonomiska dimensionen belysas mer än de resterande dimensionerna, speciellt den ekologiska, och baserat på detta framställs produktionsmålet på så sätt som den överstående parten i hierarkin. Att den ekonomiska aspekten får mer utrymme i den svenska skogsbruksmodellen, är något som Lindahl et al. (2017) även kommer fram till.

Ännu en problemrepresentation som tidigare identifierades: *”Samtidigt står det klart att det krävs en minskning av klövviltstammarna för att älgförvaltningen ska behålla sin trovärdighet och vara kostnadseffektiv ur ett samhällsperspektiv.”* (Regeringskansliet 2018) utgörs av en dikotomi mellan naturen och människan. Hierarkin är tydlig här då människan (Regeringen) anser att ställningstagandet som görs, alltså att det krävs en minskning av klövviltstammarna, är legitimerad. Således är det alltså människan som är den överstående parten i hierarkin.

”Grundförutsättningen för arbetet med skogsprogrammet är att inriktningen för den svenska skogspolitik som vilar på två riksdagsbundna jämställda mål om produktion och miljö, de äganderättsliga principerna samt principen om frihet under ansvar ligger fast.” (Regeringskansliet 2018) I citatet görs antagandet att det krävs att principen frihet under ansvar, de två jämställda målen samt de äganderättsliga principerna ska stå fast för att de utgör grundförutsättningar för skogsprogrammet.

Eftersom skogsprogrammet genomsyras av en tanke av hållbarhet så innebär det att regeringen anser att dessa principer är det enda som bidrar till denna hållbarhet, eftersom de formulerar att dessa måste kvarstå. Detta resulterar i skapandet av dikotomin hållbart/icke-hållbart eftersom dessa principer är grundförutsättningar för arbetet med skogsprogrammet, som ska präglas av hållbarhet. I den hierarkiska

ordningen i denna dikotomi står hållbarhet parten som den överordnade parten i förhållande till den icke-hållbara parten i och med att hållbart skogsbruk har varit en central aspekt i skogsprogrammets dialogprocess (Regeringen 2018).

Begreppet ”*hållbart skogsbruk*” är ett nyckelkoncept i sig som identifierades i strategin. Regeringen (2018) formulerar hur de ställer sig bakom Forest Europe's definition av begreppet som lyder: ”*Det hållbara skogsbruket handlar om förvaltning och nyttjande av skog och skogsmark på ett sådant sätt och i en sådan takt som upprätthåller dess biologiska mångfald, produktivitet, förnyingskapacitet, vitalitet och dess förmåga att nu och i framtiden fylla relevanta ekologiska, ekonomiska och sociala funktioner på lokal, nationell och global nivå, och som inte skadar andra ekosystem*”. (Regeringskansliet 2018) Det som kan utläsas här är alltså att det inte går att uppnå ett hållbart skogsbruk utan att dessa villkor uppnås.

”*Sverige har i ett internationellt perspektiv valt en ambitiös nationell politik genom att ha hög andel strikt skydd av skogsmarken i jämförelse med andra länder.*” (Regeringskansliet 2018) Citatet utgörs av dikotomin internationellt och nationellt då Regeringen (2018) beskriver hur Sverige har en mer ambitiös skogspolitik än andra länder genom att ha en hög andel skyddad skogsmark. I hierarkin mellan parterna står nationellt som den överordnade parten i förhållande till den internationella, eftersom det hävdas att det på ett nationellt plan sker en mer framåtsträvande skogspolitik. Antagandet som präglar citatet är att Regeringen menar hur en hög andel strikt skydd av skogsmark automatiskt landar i en mer ambitiös nationell skogspolitik.

”*Regeringen bedömer att flexibla nyttjanderättsavtal bidrar till ett mer ändamålsenligt och kostnadseffektivt skydd för olika ekosystemtjänster.*” (Regeringskansliet 2018) Här förmedlas det hur flexibla nyttjanderättsavtal är det lämpligaste alternativet för att skydda olika ekosystemtjänster, och att det även är ett kostnadseffektivt alternativ. Att nyttjanderättsavtal, som Regeringen (2018) beskriver som ett avtal tecknat mellan en markägare och staten, skulle vara det lämpligaste alternativet för ändamålet, alltså att skydda olika ekosystemtjänster är ett antagande som görs.

Andra alternativ, där avtal eller där kostnadseffektiva skydd inte ingår, ses alltså inte som lämpliga för skydd av ekosystemtjänster. Detta skapar dikotomin om vad som anses hållbart/icke-hållbart eftersom skogsprogrammet ska präglas av hållbarhet. Här anses kostnadseffektivitet och ägande vara det mest hållbara alternativet. Citatet knyter även an till Turnout et al. (2012) text där de beskriver

hur ekosystemtjänster präglas av en ekonomisk logik och hur ekonomisk värdering verkar prioriteras högre.

5.3 Var finns tystnaderna och vad förblir oproblematiserat?

Tidigare diskuterades de antaganden som ligger till grund för regeringens problemrepresentationer. I detta avsnitt ska tystnaderna i strategin undersökas, och även vad som förblir oproblematiserat. Målet är att uppmuntra reflektion, hänsynsfrågor och perspektiv som tystas i de identifierade problemrepresentationerna Bacchi (2009). Frågan öppnar upp för utforskning av den kritiska potentialen av ett ”*What's the problem represented to be?*” närmande av en policyanalys och den underliggande avsikten är problematisera problemrepresentationerna (Ibid.). Frågan som leder *analysen här är: Var är tystnaderna och vad lämnas oproblematiserat?*

”*Samtidigt står det klart att det krävs en minskning av klövviltstammarna för att älgförvaltningen ska behålla sin trovärdighet och vara kostnadseffektiv ur ett samhällsperspektiv.*” (Regeringskansliet 2018) I citatet ovan beskriver regeringen hur en minskning av klövviltstammarna skulle öka kostnadseffektiviteten och trovärdigheten. Det kan utifrån Helmfrids natursyner (2007) argumenteras för att citatet genomsyras av en tanke att människan och djuren (klövvilt) inte anses jämställda, och att människans önskan om ett kostnadseffektivt samhälle går före djurens liv. Denna tanke som citatet belyser går hand i hand med Helmfrids natursyn (2007): *den uteslutande källan*, eftersom människan och naturen (klövvilt) här anses vara åtskilda och att människans prioriteringar verkar vara legitimerade. Klövviltstammarna framstår alltså, och blir problematiserade som ett hinder för människan att uppnå kostnadseffektiviteten, men det som förblir oproblematiserat och tystat här är djurens egenvärde.

Citatet kännetecknas även av Turnhout et al. (2012) text då citatet tydligt genomsyras av en ekonomisk logik, och prioriterar den ekonomiska aspekten här framför klövviltstammarna. Turnhout et al. (Ibid) beskriver även hur sociala-naturliga relationer reduceras genom att ha denna ekonomiska värdering, och att det istället anses vara marknadstransaktioner. I detta fall kan en tystnad, och en aspekt som kvarstår som oproblematiserad, vara de sociala-naturliga relationerna mellan djuren och hur de kan tänkas rubbas genom minskningen av klövviltstammarna.

Ännu ett citat som präglas av samma natursyn är följande: ”*Nationalparker, naturreservat och andra värdefulla natur- och kulturmiljöer är ännu förhållandevis outnyttjade resurser för mångbruk.*” (Regeringskansliet 2018) Här formuleras det också explicit att nationalparker, naturreservat och andra miljöer är outnyttjade resurser, naturen anses här alltså vara en resurs för människan att bruka. Det som tystas här är djuren och de sociala-naturliga relationerna (Turnhout et al. 2012) djuren emellan som lever i dessa naturområden, och hur de skulle påverkas av detta som ett resultat av mångbruket.

Regeringen (2018) skriver även i strategin att ”*bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald är grunden för de ekosystemtjänster som bidrar till vårt välstånd.*” Även detta citat går att koppla till *den ousinliga källan* (Helmfrid 2007) då det anges här att vikten av att bibehålla biologisk mångfald är för att människan ska kunna upprätthålla sitt välstånd. Samtidigt betonas det att den behöver bevaras (värnas om) samt hur den då är en förutsättning för vår överlevnad (välstånd) och det går alltså också att härleda den till natursynen: *den sköra evighetsmaskinen*.

Regeringen (2018) menar vidare att grundläggande förutsättningar för en positiv utveckling är fortsatt tillgång till skogens ekosystemtjänster, produktivitet, ökad jämställdhet, innovationer, nya produkter, konkurrenskraft, lönsamhet och en tydligt definierad och långsiktig äganderätt. Utifrån detta ter sig grunden för en positiv utveckling vara beroende av att det sker en positiv ekonomisk utveckling (produktivitet, innovationer, konkurrenskraft) och detta går återigen att härleda till Turnhout et al. (2012) idé om att den ekonomiska värderingen prioriteras högst. Det som förblir oproblematiserat här är hur de sociala-naturliga relationerna (Ibid.) bland organismer påverkas av denna ekonomiska utveckling.

”*En fortsatt tillgång till skogens ekosystemtjänster*” (Regeringskansliet 2018) belyser hur skogens ekosystem-tjänster ses som en produkt/vara som vi ska ha fortsatt tillgång till, något som står utanför oss människor. Tanken här genomsyras inte av en tanke att människan ingår i naturens väv utan kan härledas till natursynen *den ousinliga källan* (Helmfrid 2007) eftersom människan och naturen verkar anses vara separerade från varandra. Även här kan kopplingar dras till Turnhout et al. (2012) då ekosystemtjänsterna kan sägas framställas som en vara på marknaden vi har tillgång till.

6. Diskussion och slutsats

Syftet med detta arbete har varit att, med inspiration från den diskursanalytiska metoden "What's the problem represented to be?" identifiera problemrepresentationerna i strategin för Sveriges nationella skogsprogram, samt hitta de underliggande antagandena som ligger till grund för dem och se var de oproblematiserade och tystade aspekterna finns.

Det empiriska materialet som analysen haft utgångspunkt i är Regeringens (2018) strategi för Sveriges nationella skogsprogram, och frågeställningarna som varit vägledande i denna uppsats är; Vilka representationer av skogen och skogsbruket görs i strategin för Sveriges nationella skogsprogram; Vilka antaganden ligger till grund för dessa problemrepresentationer; Vad förblir oproblematiserat i regeringens strategi för Sveriges nationella skogsprogram och var är tystnaderna? Frågeställningarnas utformning grundar sig i målet att belysa perspektiv som lämnats oberörda.

De identifierade problemrepresentationerna som presenterats av regeringen i strategin för ett hållbart skogsbruk är ett flertal, men den mest centrala är att en del av skogen är i behov av skydd medan skogen samtidigt i nuläget inte anses bidra med tillräckligt mycket jobb. Behovet av skyddad skog mynnar ut till en dikotomi som består av en brukande part och en skyddad part. Hierarkin ter sig präglas av en jämställdhet då Regeringen (2018) belyser hur de två skogspolitiska målen (produktions- och miljömålet) ska vara jämställda.

Detta är något som Angelstam et al. (2018) emellertid inte menar är möjligt eftersom en ökad virkesproduktion skadar den biologiska mångfalden, och på så sätt missgynnar miljömålet. Utifrån analysen som gjorts i detta arbete verkar den ekonomiska aspekten betonas i högre utsträckning än resterande, och det talar således också mot målens jämställdhet. Liknande till detta, betonar Lindahl et al. (2017) hur den svenska skogsbruksmodellen lägger större vikt vid den ekonomiska aspekten i förhållande till den sociala och ekologiska.

De primära tystnaderna och oproblematiserade aspekterna som kunnat utläsas ur strategin är djurens egenvärde, och hur djuren skulle påverkas av brukandet i

skogen, exempelvis hur de naturliga-sociala relationerna djuren emellan skulle influeras (Turnhout et al. 2012).

Även om strategin genomsyrats av relativt varierande natursyner har den mest framträdande natursyner varit *den ousinliga källan* (Helmfrid 2007). Detta grundar sig i att Regeringens (2018) uttalanden främst domineras av en tanke att skogen är en naturresurs som är till för människan att bruka, för att i sin tur bidra till människors ekonomiska välbefinnande. Den mest framträdande metaforen för detta ges av Regeringens (2018) uttalande att skogen anses vara ett grönt guld. Således ges intrycket att Regeringen (2018) i strategin för Sveriges nationella skogsprogram, prioriterar den ekonomiska aspekten av hållbar utveckling högre än de resterande aspekterna.

För att knyta an till frågan i inledningen om huruvida regeringen ägnar sig åt greenwashing eller om det snarare handlar om en annan definition av hållbarhet, så går det utifrån detta arbete, med anledning av för lite underlag, inte att dra slutsatsen att regeringen bedriver greenwashing. Det går emellertid att se utifrån analysen som utförts att Regeringen, i strategin för Sveriges nationella skogsprogram (2018), i större utsträckning riktar uppmärksamheten mot den ekonomiska aspekten av hållbarhet gentemot de resterande aspekterna. Och detta trots att medvetenheten finns att hållbarhet är bestående av tre jämställda pelare: *”ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart skogsbruk är av stor betydelse för ett hållbart samhälle”*(Regeringskansliet 2018).

Att den ekonomiska dimensionen tillåts ta större plats i förhållande till den sociala och ekologiska skapar en slags obalans mellan dimensionerna, resulterande i att den ekonomiska delen förefaller erhålla mer makt i jämförelse med de andra. (Foucault 1972 se Bergström & Boréus 2012). Med andra ord, problemformuleringen angående skogen som gjorts av Regeringen (2018), alltså att belysa den ekonomiska dimensionen i större utsträckning, resulterar i ett uteslutande av de resterande aspekterna: den sociala- och miljömässiga. Foucault (Ibid.) menar vidare att makt skapar möjligheter för vissa men begränsningar för andra. I detta sammanhang ges den ekonomiska aspekten mer möjligheter och den ekologiska och sociala ter sig vara mer begränsade.

Något som hade varit intressant att undersöka vidare utifrån det svenska skogsbruket, är de frågorna som lämnades ogjorda i WPR - analysen; (Q3) Hur har problemrepresentationen uppstått; (Q5) Vilka effekter medför denna problemrepresentation; (Q6) Hur/var har problemrepresentationen producerats, spridits vidare och blivit försvarad? Hur kan den bli ifrågasatt, avbrytas och bytas ut?

7. Referenslista

- Angelstam, P., Naumov, V., Elbakidze, M., Manton, M., Priednieks, J & Rendenieks, Z. (2018). Wood production and biodiversity conservation are rival forestry objectives in Europe's Baltic Sea Region. *Ecosphere*. 9 (3),
<https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ecs2.2119>
- Bacchi, C. (2009). *Analyzing policy: What's the problem represented to be?*. 1. Uppl. Australien: Pearsons
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Björklund, A., Brohult, L & Widman, M. (2021). EU-kritik mot svenskt skogsbruk. *SVT nyheter*, 13 mars <https://www.svt.se/nyheter/vetenskap/eu-kritisk-mot-svenskt-skogsbruk> [2024-03-13]
- Duncker S, P., Rauland-Rasmussen, K., Gundersen, P., Katzensteiner, K., De Jong, J., Ravn, H.P., Smith, M., Eckmullner, O & Spiecker, H. (2012). How Forest Management affects Ecosystem Services, including Timber Production and Economic Return: Synergies and Trade-Offs. *Ecology & Society*. 17 (4),
<https://www.ecologyandsociety.org/vol17/iss4/art50/>
- Eggers, J., Holmgren, S., Lundström, J., Greiser, C., Wallin, I., Eckerberg, K., Lämås, T., Jonsson, B.G., Brukas, V., Forsberg, M., Trubins, R., Sandström, P., Raitio, K., Horstkotte, T., Bergström, D., Nordström, E., Löf, A., Belyazid, S & Skarin, A. (2024). Sveriges skogsbruk är inte hållbart, ministern. *Aftonbladet*, 16 mars <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/GMolOJ/19-skogsforskare-sveriges-skogsbruk-ar-inte-hallbart-ministern> [2024-03-16]
- Ekocentrum (2020). Vad är hållbar utveckling? <https://hallbarhet-med-nya-svenskar.ekocentrum.se/vad-ar-hallbar-utveckling/> [2024-05-17]
- Elliot, J. (2013). *An Introduction to Sustainable Development*. 4 uppl., Routledge
- Felton, A., Gustafsson, L., Robert, J.M., Ranius, T., Hjältén, J., Rudolphi, J., Lindblad, M., Weslien, J., Rist, L., Brunet, J & Felton, A.M. (2016). How climate change adaptation and mitigation strategies can threaten or enhance the biodiversity of production forests: Insights from Sweden. *Biological Conservation*. 194.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320715301762?via%3Dihub>
- Forsblad, M. (2023). Rekordvinster för kritiserat skogsbruk. *SVT nyheter*, 15 mars <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/rekordvinster-for-kritiserat-skogsbruk> [2024-03-15]

- Helmfrid, H (2007). *Natursyn: Tre svar på vad natur är*. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land (Institutionens för stad och land rapport, 2007:1) https://pub.epsilon.slu.se/9416/7/helmfrid_h_130207.pdf
- Johansson, J. (2016). Participation and deliberation in Swedish forest governance: The process of initiating a National Forest Program. *Forest Policy and Economics*. 70, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934116301186>
- Lindahl, B.K., Sténs, A., Sandström, C., Johansson, J., Lidskog, R., Ranius, T & Roberge, J.M. (2017). The Swedish forestry model: More of everything? *Forest Policy and Economics*. 77, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934115300605>
- Naturvårdsverket (2023). Klimatet och skogen. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/omraden/klimatet-och-skogen/> [2024-03-07]
- Otero, I., Farrell, N.K., Pueyo, S., Kallis, G., Kehoe, L., Haberl, H., Plutzer, C., Hobson, P., Garcia-Marquez, J & Rodríguez-Labajos, B. (2020). Biodiversity policy beyond economic growth. *Society for Conservation Biology*. 13 (4), <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/conl.12713#>
- Regeringen (2018). Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. (N2018/03142/SK). Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/contentassets/34c919715e0b4285a5da5b51f38b28af/20180524_hela.pdf
- Sametinget (2024). Rennäringen i Sverige. https://www.sametinget.se/rennaring_sverige [2024-04-10]
- Skogen & ekonomin (u.å.). Föreningen & tidningen skogen, 13 mars <https://www.skogen.se/skogssverige/skogen-ekonomin> [2024-03-13]
- Teorell, J. och Svensson, T. (2007). *Att fråga och svara*. 1:1. Uppl. Liber
- Turnhout, E., Waterton, C., Neves, K & Buizer, M. (2012). Rethinking biodiversity: from goods and services to “living with”. *Society for Conservation Biology*. 6 (3), <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1755-263X.2012.00307.x>

Publishing and archiving

Approved students' theses at SLU are published electronically. As a student, you have the copyright to your own work and need to approve the electronic publishing. If you check the box for **YES**, the full text (pdf file) and metadata will be visible and searchable online. If you check the box for **NO**, only the metadata and the abstract will be visible and searchable online. Nevertheless, when the document is uploaded it will still be archived as a digital file. If you are more than one author, the checked box will be applied to all authors. You will find a link to SLU's publishing agreement here:

- <https://libanswers.slu.se/en/faq/228318>.

YES, I/we hereby give permission to publish the present thesis in accordance with the SLU agreement regarding the transfer of the right to publish a work.

NO, I/we do not give permission to publish the present work. The work will still be archived and its metadata and abstract will be visible and searchable.